

Friss, de nyugtalanító

Nehezen tudom megfejtetni, mi az, ami ennyire nyugtalanít a Kogart *Friss* kiállításában. A Kogarthoz mint intézményhez lassan már hozzá szokhattam, s bár kezdetről fogva van benne egy erős önellentmondás - gazdag ember szép palotájába miért próbálja mindenáron beszusztrolni a kortárs művészetet -, de mindenki arra költi a pénzét, amire akarja. Ráadásul, ha éppen nem kortársakat mutat be, vannak néha szép és fontos művek, egy-egy jó kiállítás. Már a *Friss*-sorozathoz is hozzá szokhattam volna, hiszen az idei a sorban a kilencedik, 2004 óta mindig bemutatták az éppen diplomázottak alkotásait, idén a Képzőművészeti Egyetem és a MOME mellett ott vannak a pécsiek és a zürichi művészeti főiskola néhány diákja is. Ez önmagában szép vállalás, ennyi idő után már az sem zavarhat annyira, hogy a kipakolás festékfoltos terméket csak egy lépés választja el a legelőkelőbb white cube-tól - Damien Hirst és fiatal brit társai számára ez még legalább két lépés volt. Kicsit nyugtalanítóbb talán, hogy a kiállítás rendezői, Szabó Noémi és Mézős Zsolt magukat frisskurátoroknak nevezik, de ez még messze van attól, amikor az operettrendező önmagát KERO-nak hívja, nem is beszélve a bekarikázott R betűről. Ami már kicsit komolyabb nyugtalaniságra adhat okot, az az elmúlt nyolc év díjazottjainak névsora, Gesztyeli Nagy Zsuzsától Verebics Katalinon és Fülöp Gáboron át Jagicza Patríciaig. Egytől egyig tehetséges emberek, többségük művei itt-ott feltűnnek a különböző pesti galériákban és kiállításokon, de egyikükről sem mondhatom azt, hogy üstökösként berobbanva új hangsúlyokat helyezett el a kortárs magyar képzőművészetben. Nem mondhatom azt sem, hogy a *Friss* keretében bemutatott alkotók ebben a szűk évtizedben új irányokat jelöltek volna ki, vagy legalább egy ösvény elejét, a műfaji megújulás valamilyen csíráját tették volna láthatóvá, és ez ilyen távlatban már valóban nyugtalanító lehet. Könnyű persze általánosítva nyugtalanzkodni, de a mostani kiállítás ezt a régi érzést csak erősíti.

Pedig a 2012-es *Friss*nek még megnyugtató módon külön címe is van, *empátia/manipuláció*, amiből valószínűleg egy több lett volna, mert a két fogalom közös mezőjébe talán tényleg minden belefér, ami a művészetben manapság létezik. „A kiállítók a jelenkori társadalomra tudatosan reflektáló művészek, akik szabadon ötvözve a különféle műfajokat (...) kritikus, konceptuális jellegű, manipulációra figyelmeztető, vagy épp annak eszközeivel élő műveket hoztak létre” - írják a frisskurátorok. A kiállított művekből viszont sem a tudatos reflexió, sem a szabad műfaj-ötvözés (kivétel: Kocsi Olga szenteskedő szekrénye vagy Kerekes Péter János ravaszhó optikai kísérlete), sem a kritika (kivétel: Lakatos Áron turul-akvarellje vagy Szigeti Árpád művei) nem igazán szűrődik át. Talán a konceptuális megközelítés és a manipulálás valóban igaz - muszáj azonban feltenni a kérdést: de ki nem? A fiatal alkotóknak persze még ott van minden mentő körülmény, de ezeket az érveket a környezet maga rontja le kissé - a befutott művészeknek járó előkelőség.

Az összes felsorolt ismérv és kategória helyett a műveket áttekintve egy közös fogalom vonul végig, ez pedig az üresség. Mintha valamilyen hatalmas űr tátongana mindenütt, és a fiatal művészek dehiszen vonzódnának ennek megjelenítéséhez, s ez az, aminél nincs nyugtalanítóbb. A MOME-n is kiemelkedő szociografikus munkával diplomázó fotós, Hermann Ildi itt a létező legkegyetlenebb témát választja, *3 hónap, 3 nap* című művében egy meghalt kisgyermek után maradt űrt rögzíti, végtelen precizitással. Gyurkovics Anna fotósorozata saját családja portréját tárja a nézők elé, amely épp a félig üres terekből rajzolódik ki. Molnár Judit Lilla szavakból megrajzolt ruháiból hiányzik az ember, Kiss Gábor Attila kiállításlátogató „seggfejeinek” hiányzik a fejük, csakúgy, mint ahogy Szabó Ottó fiktív néprajzi kutatásában a virágmintás himzésű nikáb mögött sincs ott az arc. Tudjuk, hogy Hermán Alíz *Törékeny* című installációjában sem lehet semmi, mint ahogy Trankér Kata *Ha háború lenne nálunk* című munkájában is erősebb kijelentések vannak a kihagyások, mint a megformált jelek mögött. A tárlat űr szempontjából emblemikus darabjai Tóth Zsófia *Keretek* című festményei, amelyek nem ábrázolnak mást, mint egymásra halmozott festménykereteket. Furcsán, kicsit lehetetlenül halmozódnak a ráamák a jól alapozott semmiben, festhetőek a végtelenségig, mást nem mutatnak csak az ürességüket.

Valószínűleg nincs nyugtalanítóbb az ürességnél, és itt tényleg bármire néz a látogató, ebbe ütközik. Nincsenek történetek, nincsenek lázadások, nincs düh és nincs kitorési pont. Űr van a vallás, a politika, a festészet és a halál mögött, nyilvánvalóan manipulált üresség, amelynek egy generáció jelenleg megpróbál - legtöbbször még talán öntudatlanul - formát adni. A legnyugtalanítóbb azonban mégis leginkább az empátia, pontosabban a beletörődés mindennek az elrendezettségébe.

(Az *empátia/manipuláció* - *Friss 2012* című kiállítás október 14-ig látható a Kogart Galériában.)